

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 450

Polityka ekonomiczna

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Anna Grzybowska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych Wydawnictwa
www.pracenaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-617-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Lyubov Andrushko: Prognozowanie pozyskania drewna w Polsce na podstawie danych GUS / Roundwood production forecasting in Poland, on the basis of the data of the central statistical office.....	13
Tomasz Bernat: Przedsiębiorczość i oczekiwania większych zarobków a ryzyko podjęcia działalności / Entrepreneurship and higher earnings expectations vs. risk of business set up.....	25
Beata Bieńkowska: Spółdzielnie socjalne – szanse i bariery rozwoju przedsiębiorczości społecznej w Polsce / Social cooperatives – opportunities and threats for social entrepreneurship development in Poland.....	35
Wioletta Bieńkowska-Gołasa: Produkcja i wykorzystanie energii elektrycznej na Mazowszu z uwzględnieniem OZE / Production and use of electricity in Mazowsze with the consideration of renewable energy sources.....	46
Agnieszka Biernat-Jarka: Dzierżawa jako sposób zwiększenia powierzchni gospodarstw rolnych w województwie mazowieckim / Leasing as a method of farms' area increase in Mazowsze Voivodeship.....	56
Krystyna Bobińska: Miejsce kraju w rankingach wieloczynnikowych jako podstawa do identyfikacji nieuruchomionych rezerw rozwoju gospodarczego / The place of the country in the multifactoral ratings as a basis for identification of the hidden reserves for economic growth.....	68
Malgorzata Bogusz, Sabina Ostrowska: Wybrane problemy polityki społecznej i zdrowotnej wobec osób starszych na poziomie lokalnym – sztuka partycypacji / Chosen problems of social and health policy for seniors at local level – the capability of participation.....	82
Przemysław Borkowski: Problemy prowadzenia rachunku kosztów i korzyści w inwestycjach infrastrukturalnych / Challenges in optimising cost-benefit analysis in infrastructure projects.....	91
Barbara Chmielewska: Dysproporcje w jakości życia ludności wiejskiej i miejskiej a polityka ich zmniejszania / Disparities in quality of life of rural and urban population vs. policy of its reduction.....	103
Kazimierz Cyran: Postrzeganie marek własnych produktów żywnościowych a perspektywy ich rozwoju / The perception of private labels of food products vs. the prospects for their development.....	114
Sławomir Dybka: Skuteczność promocji w Internecie – perspektywa klienta / Effectiveness of the Internet promotion – customer perspective.....	125
Malgorzata Gasz: Priorytety rozwoju innowacyjności polskiej gospodarki / Priorities of Polish economy innovation development.....	138

Aleksandra Gąsior: Poziom rozwoju transportu jako determinanta procesu restrukturyzacji dużych przedsiębiorstw / The level of transport as a determinant of the process of large enterprises restructuring	150
Edyta Gąsiorowska-Mącznik: Przedsiębiorczość w strategiach gmin województwa świętokrzyskiego / Entrepreneurship in strategies of municipalities of Świętokrzyskie Voivodeship	161
Jarosław Górecki, Jadwiga Bizon-Górecka: Analiza zachowania inwestorów w odniesieniu do kryterium ceny za roboty budowlane / Behavior of investors and price for construction works.....	172
Artur Grabowski: Wolność prowadzenia działalności gospodarczej w obszarze sportu profesjonalnego / Freedom of business activity in the area of professional sport.....	182
Sylvia Guzek: Kooperacja jako główna forma współpracy przedsiębiorstw w międzynarodowych sieciach biznesowych / Cooperation as the main form of cooperation in international networks of business	191
Marcin Halicki: The Foster-Hart measure as a tool for determining the set of risky portfolios that do not expose the investor to the bankruptcy / Miara Fostera-Harta jako narzędzie do wyznaczania zbioru ryzykownych portfeli, które nie narażają inwestora na bankructwo.....	205
Mateusz Halka: Wykonawcy robót budowlanych na rynku zamówień publicznych a ich kondycja ekonomiczno-finansowa / Construction contractors on the public procurement market vs. their economic and financial standing	217
Tomasz Holecki, Magdalena Syrkiewicz-Świtała, Agnieszka Bubel, Karolina Sobczyk: Finansowe konsekwencje realizacji dyrektywy transgranicznej w ochronie zdrowia / Financial consequences of the implementation of the cross-border healthcare directive	229
Żaklina Jabłońska: Marketing relacji i CSR jako narzędzia budowania przewagi konkurencyjnej przez franchyzodawców branży gastronomicznej w Polsce / Relationship marketing and CSR as tools for building of competitive advantage by franchisors of foodservice industry in Poland	241
Sławomir Jankiewicz: Wpływ bezpieczeństwa energetycznego na rozwój gospodarczy w Polsce / The impact of energy security to the economic development in Poland	251
Emilia Jankowska: Zróżnicowanie infrastruktury transportowej w kontekście polityki Unii Europejskiej / The diversity of transport infrastructure in the context of the EU policy	260
Bożena Karwat-Woźniak, Paweł Chmieliński: Przemiany w strukturze agrarnej polskiego rolnictwa i wpływ wybranych instrumentów WPR na te procesy / Changes in the agrarian structure of Polish agriculture and the impact of selected CAP measures on these processes	272

Ewa Koloszyk: Światowy rynek mleka – wybrane zagadnienia / World dairy market – selected issues	287
Agnieszka Komor: Wybrane uwarunkowania strukturalne decyzji lokalizacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw / Chosen structural conditions of localization decisions concerning small and midium enterprises.....	298
Aleksandra Koźlak, Barbara Pawłowska: Współczesne wyzwania europejskiej polityki transportowej / Current challenges of European transport policy	311
Hanna Kruk, Anetta Waśniewska: Parki krajobrazowe i narodowe jako element rozwoju zrównoważonego na przykładzie gmin województwa wielkopolskiego / National and landscape parks as part of sustainable development. Case study: Wielkopolska Voivodeship communes	323
Anna Krzysztofek: Dyrektywa 2014/95/UE oraz wynikające z niej zmiany / Directive 2014/95/EU, and changes resulting from it	334
Władysława Łuczka: Ekologiczna gospodarka żywnościowa w województwie wielkopolskim w okresie integracji z Unią Europejską / Ecological food economy in Wielkopolska Voivodeship in the time of accession into the European Union	347
Aleksandra Majda: The analysis of succession strategy, success determinants in Polish family business – case study / Analiza determinant sukcesu strategii sukcesyjnej w polskich przedsiębiorstwach rodzinnych – studium przypadku.....	357
Janusz Majewski: Problem wyceny zapyłania jako usługi środowiskowej / The problem of the valuation of pollination as environment service	369
Arkadiusz Malkowski: Ruch graniczny jako czynnik rozwoju regionu przygranicznego na przykładzie pogranicza zachodniego Polski / Border traffic as a factor in the development of border regions on the example of the borderland of Western Poland.....	378
Grażyna Michalczuk, Agnieszka Zalewska-Bochenko: Platforma e-PUAP jako przykład elektroniczacji usług administracji publicznej dla ludności / e-PUAP as an example of electronic services of public administration for the citizens	390
Danuta Mierzwa, Małgorzata Krotowska: Czynniki ekonomiczno-społeczne integracji poziomej rolników – raport z badań / Economic and social factors of horizontal integration of farmers – study report	399
Karolina Olejniczak: Czynniki rozwoju obszarów funkcjonalnych w świetle badań empirycznych / Factors of functional areas development in the light of empirical research	410
Dorota Pasińska: Polski rynek drobiu po wstąpieniu do Unii Europejskiej / Polish poultry market after the accession to European Union	421
Ewa Polak, Waldemar Polak: Wskaźniki dotyczące zdrowia i opieki zdrowotnej jako mierniki jakości życia w Polsce na tle wybranych państw /	

Indices referring to health care as the measure of life quality in Poland in comparison to selected countries.....	433
Adriana Politaj: Zakłady aktywności zawodowej oraz zakłady pracy chronionej jako pracodawcy osób niepełnosprawnych w Polsce / Vocational development centres and sheltered workshops as employers of handicapped persons in Poland	446
Iwona Pomianek: Klasyfikacja gmin miejsko-wiejskich w Polsce według poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego / Classification of semi-urban communes in Poland by the level of socio-economic development	458
Zdzisław W. Puślecki: Current re-shaping of international business / Obecne zmiany kształtu biznesu międzynarodowego	471
Magdalena Ratalewska: Rozwój sektora kreatywnego gier komputerowych w Polsce / The development of the creative industries sector of computer games in Poland.....	491
Jarosław Ropęga: Czynniki niepowodzeń gospodarczych małych przedsiębiorstw w aspekcie nowego paradygmatu cywilizacyjnego / Failure factors of small enterprises in the context of new paradigm of civilization ...	501
Robert Rusielik: Wykorzystanie alternatywnych indeksów produktywności do pomiaru efektywności rolnictwa w Polsce / Alternative productivity indexes for measuring agricultural efficiency in Poland.....	514
Izabela Serocka: Znaczenie czynników lokalizacji przedsiębiorstw a aktywność władz lokalnych gmin województwa warmińsko-mazurskiego / The importance of business location factors vs. the activity of Warmia and Mazury Voivodeship local authorities.....	524
Katarzyna Smędzik-Ambroży, Joanna Strońska-Ziemiann: Rozwój lokalny na obszarach wiejskich o zróżnicowanym rolnictwie (przypadek podregionu pilskiego na tle sytuacji w Wielkopolsce) / Local development in rural areas with diversified agriculture (the case of pilski subregion on the background of the situation in Wielkopolska).....	538
Karolina Sobczyk, Tomasz Holecki, Joanna Woźniak-Holecka, Michał Wróblewski: Wykorzystanie środków publicznych w walce z wykluczeniem cyfrowym na poziomie samorządowym / Public funds use against digital exclusion at the level of self-government	550
Michał Świtłyk: Efektywność techniczna gospodarstw mlecznych w Polsce w latach 2009-2011 / Technical efficiency of dairy farms in Poland in 2009-2011.....	561
Dariusz Tloczyński: Konkurencja pomiędzy przewoźnikami Ryanair i Wizz Air jako element rozwoju polskiego rynku usług transportu lotniczego / Competition between Ryanair and Wizz Air as an element of development of Polish air transport market	570

Weronika Toszewska-Czerniej: Productivity of service delivery process as a factor affecting the level of differentiation / Produktywność procesu usługowego jako czynnik kształtujący poziom zróżnicowania	584
Roman Tylżanowski: Stymulatory procesów transferu technologii w przedsiębiorstwach przemysłowych wysokiej techniki w Polsce / Stimulators of technology transfer processes in high-tech manufacturing sector in Poland	594
Małgorzata Wachowska: Czas pozyskiwania cudzych idei przez przemysł. Doświadczenia Polski / Adoption time of others' ideas by industry. Experience of Poland	606
Agnieszka Werenowska: Kierunki zmian na rynku niskokosztowych linii lotniczych / Directions of changes in the market of low-cost airlines.....	616
Barbara Wieliczko: Wspólna Polityka Rolna a zarządzanie ryzykiem w rolnictwie / Common agricultural policy vs. risk management in agriculture	626
Artur Wilczyński: Progi rentowności w gospodarstwach mlecznych w latach 2013-2020 / Break-even point analysis for dairy farms in 2013-2020	633
Jarosław Wołkonowski: Handel zagraniczny Litwy w latach 2012-2015 a sankcje gospodarcze przeciw Rosji / Lithuanian foreign trade in the years 2012-2015 vs. economic sanctions against Russia	644
Arkadiusz Zalewski: Uwarunkowania regionalnego zróżnicowania poziomu nawożenia mineralnego w Polsce / Determinants of regional differences of level of mineral fertilization in Poland.....	658
Anna Zielińska-Chmielewska, Mirosław Walawski: The use of futures rapeseed contracts exemplified by a trading company in Poland / Zastosowanie kontraktów <i>futures</i> na rzepak przez przedsiębiorstwa handlowe w Polsce	669

Wstęp

Z wielką przyjemnością oddajemy w Państwa ręce publikację pt. *Polityka ekonomiczna*, wydaną w ramach Prac Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Opracowanie składa się z 58 artykułów (w tym 5 w języku angielskim), w których Autorzy prezentują wyniki badań dotyczących zagadnień związanych z funkcjonowaniem współczesnych systemów gospodarczych w zakresie polityki gospodarczej. Tematyka podjęta w artykułach jest stosunkowo szeroka – mieści się w czterech obszarach problemowych. Pierwszy przedstawia rozważania związane z polityką innowacyjną, wolnością prowadzenia działalności gospodarczej oraz formami współpracy przedsiębiorstw. Drugi obszar dotyczy polityki transportowej, w tym infrastruktury i konkurencji. Trzeci obejmuje opracowania z zakresu polityki społecznej i zdrowotnej państwa – na poziomie zarówno krajowym, jak i lokalnym. Czwartą grupę stanowią artykuły dotyczące rolnictwa, w tym szczególnie wspólnej polityki rolnej i przemian w strukturze agrarnej.

Publikacja przeznaczona jest dla pracowników naukowych szkół wyższych, specjalistów zajmujących się w praktyce problematyką ekonomiczną, studentów studiów ekonomicznych oraz słuchaczy studiów podyplomowych i doktoranckich.

Artykuły składające się na niniejszy zbiór były recenzowane przez samodzielnych pracowników naukowych uniwersytetów, w większości kierowników katedr polityki ekonomicznej. W tym miejscu chcielibyśmy serdecznie podziękować za wnikliwe i rzetelne recenzje, często inspirujące do dalszych badań. Oddając powyższą publikację do rąk naszych Czytelników, wyrażamy nadzieję, że ze względu na jej wszechstronny charakter spotka się ona z zainteresowaniem i przyczyni do rozpoczęcia inspirujących dyskusji naukowych.

Jerzy Sokołowski, Grażyna Węgrzyn

Hanna Kruk, Anetta Waśniewska

Akademia Morska w Gdyni

e-mails: h.kruk@wpit.am.gdynia.pl; a.wasniewska@wpit.am.gdynia.pl

PARKI KRAJOBRAZOWE I NARODOWE JAKO ELEMENT ROZWOJU ZRÓWNOWAŻONEGO NA PRZYKŁADZIE GMIN WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

NATIONAL AND LANDSCAPE PARKS AS PART OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT. CASE STUDY: WIELKOPOLSKA VOIVODESHIP COMMUNES

DOI: 10.15611/pn.2016.450.28

Streszczenie: Głównym celem rozwoju zrównoważonego jest zaspokajanie potrzeb i poprawa szeroko rozumianej jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń przy zachowaniu trwałości zasobów, w tym środowiska przyrodniczego. Ta ostatnia kwestia wiąże się z tworzeniem terenowych form ochrony przyrody, jak parki krajobrazowe (PK) i narodowe (PN). Przyjmuje się, że zakazy i ograniczenia działalności obowiązujące na terenie PK i PN stanowią przeszkodę w rozwoju społeczno-gospodarczym gmin i swoisty koszt, jaki ponoszą mieszkańcy na terenie parku. Celem artykułu jest próba zbadania wpływu lokalizacji PK i PN na rozwój społeczno-gospodarczy gmin województwa wielkopolskiego poprzez badania ankietowe skierowane do urzędów gmin i analizę statystyczną danych udostępnionych w Banku Danych Lokalnych GUS. Szczególną uwagę poświęcono różnicom i podobieństwom w rozwoju gmin zlokalizowanych na terenie PK i PN oraz poza nimi, na ograniczenia i korzyści dla gmin i ich mieszkańców wynikające z takich form ochrony przyrody.

Słowa kluczowe: rozwój lokalny, parki krajobrazowe, parki narodowe, rozwój zrównoważony.

Summary: The main aim of sustainable development is to satisfy needs and improve the quality of life of present and future generations together with simultaneous resources preservation, including environment. The last question is related to establishing protected areas, such as national (NP) and landscape parks (LP). In common opinion, restrictions and bans covering NP and LP disturb local development and are the costs for inhabitants. This paper aims to present an attempt of evaluation of national and landscape parks' impact on communities' socio-economic development in Wielkopolska Voivodeship, using the results of questionnaire survey and analysis of chosen statistical data published by Central Statistical Office. More specific attention was given to such questions as similarities and differences between communities localised inside and outside parks as well as related to the parks' restrictions and benefits for local communities and inhabitants.

Keywords: local development, landscape parks, national parks, sustainable development.

1. Wstęp

Głównym celem rozwoju zrównoważonego (*sustainable development*) jest zaspokajanie potrzeb i poprawa szeroko rozumianej jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń przy zachowaniu trwałości zasobów, które ją gwarantują [*Report of the World...* 1987]. Istotną kwestią jest więc trwałość zasobów naturalnych, wykorzystywanych do zaspokojenia potrzeb ludzkich; ich utrzymanie i racjonalne użytkowanie to warunki umożliwiające gospodarowanie nimi w przyszłości.

W klasycznym ujęciu wymieniane są trzy wymiary rozwoju zrównoważonego: gospodarczy, środowiskowy (ekologiczny) i społeczny (społeczno-kulturowy) (por. [Elliott 2013; Mebratu 1998; Rogall 2010]). Najogólniej przyjmuje się, iż wymiar ekologiczny rozwoju zrównoważonego dotyczy życia w granicach zasobów środowiska przyrodniczego, a ściślej: ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko, utrzymania integralności i prawidłowego funkcjonowania ekosystemów (a tym samym ich produktywności) oraz zachowania bioróżnorodności (por. [Borys, Fiedor 1999; Elliott 2013; Moles i in. 2008; Pawłowski, Pawłowski 2008]). Te ostatnie kwestie łączą się z tworzeniem różnorodnych form ochrony przyrody, w tym obszarów chronionych. System ochrony przyrody w Polsce obejmuje takie terenowe formy ochrony, jak: parki narodowe (PN), rezerваты przyrody (RP), parki krajobrazowe (PK), obszary chronionego krajobrazu (OChK) czy obszary Natura 2000. Ze względu na różną rangę tych obszarów obowiązuje na nich wiele ograniczeń o różnym poziomie restrykcyjności. Najwięcej obostrzeń wiąże się z rezerwatami przyrody i parkami narodowymi, nieco mniej – z parkami krajobrazowymi. Na tego typu obszarach działalność gospodarcza jest podporządkowana celom ochrony przyrody, pewne jej formy są wykluczane lub ograniczane [Ustawa... 2004]. O ile rezerваты przyrody ze względu na ograniczoną powierzchnię nie stanowią przeszkody dla rozwoju lokalnego i regionalnego, o tyle problem może pojawiać się odniesieniu do parków narodowych i krajobrazowych. W dość powszechnym ujęciu przyjmuje się, że zakazy i ograniczenia działalności obowiązujące na terenie parków krajobrazowych i narodowych stanowią przeszkodę dla rozwoju społeczno-gospodarczego i swoisty koszt, jaki ponoszą mieszkańcy na terenie parku [Bołtromiuk 2003; Kruk 2011a].

Celem artykułu jest próba uzyskania odpowiedzi na pytanie, czy obecność parków krajobrazowych i narodowych wpływa na rozwój społeczno-gospodarczy gmin na przykładzie województwa wielkopolskiego.

2. Metoda badawcza

Z uwagi na silnie rozbudowany w Wielkopolsce system obszarów chronionych badania przeprowadzono właśnie w tym województwie. Na tym terenie utworzono 13 parków krajobrazowych (niektóre tylko częściowo znajdują się w granicach woj.

wielkopolskiego). Są też dwa parki narodowe: Wielkopolski PN (w całości zlokalizowany w woj. wielkopolskim) oraz niewielki fragment Drawieńskiego PN [<http://regionwielkopolska.pl>] (2014)].

W celu określenia relacji między lokalizacją PK i PN a rozwojem społeczno-gospodarczym gmin przeprowadzono badania z wykorzystaniem arkusza ankiety oraz analizę statystyczną opartą na danych udostępnionych w Banku Danych Lokalnych GUS.

W 2012 roku przeprowadzono badanie ankietowe skierowane do urzędów gmin województwa wielkopolskiego. Ankietę wypełnili pracownicy gmin lub przedstawiciele władz lokalnych. Kwestionariusz zawierał zarówno pytania zamknięte, jak i otwarte. W Wielkopolsce jest łącznie 226 gmin, w tym 44 gminy częściowo lub w całości (co rzadsze) znajdują się w granicach parków krajobrazowych, a 6 gmin w granicach parków narodowych¹. Odpowiedzi (wypełnione kwestionariusze ankiety) uzyskano łącznie z 69 gmin: 49 z nich leżało poza granicami parków krajobrazowych i narodowych, 20 znajdowało się częściowo w granicach PK i PN: 18 gmin w granicach PK, 1 gmina w granicach PN oraz 1 w granicach PK i PN.

Analiza danych udostępnionych przez GUS stanowi uzupełnienie wyników uzyskanych w trakcie badania ankietowego. Należy także zwrócić uwagę na fakt, iż GUS publikuje relatywnie niewiele danych na poziomie NTS 5 (gminy), dlatego też w niniejszym artykule ograniczono badanie do kilku wybranych, podstawowych kryteriów. Dane dotyczące 2012 roku² pogrupowano w zależności od charakteru gminy (gminy wiejskie, miejskie, miejsko-wiejskie) oraz ze względu na lokalizację obszarów chronionych (parków krajobrazowych i narodowych) na terenie gminy. Z uwagi na fakt, iż tylko jedna gmina miejska znajdowała się w granicach PN (Puszczkowo), a żadna – w granicach PK, przy analizie statystycznej pominięto gminy miejskie. Następnie przeprowadzono test niezależności chi-kwadrat (Pearsona), aby określić, czy lokalizacja PK i PN ma wpływ na wybrane parametry obrazujące rozwój społeczno-gospodarczy gmin województwa wielkopolskiego.

3. Wyniki badań ankietowych

Uzyskane z badań ankietowych wyniki można podzielić na następujące zasadnicze obszary problemowe:

- 1) podobieństwa i różnice dotyczące głównych problemów społeczno-gospodarczych gmin znajdujących się w granicach PK i PN oraz gmin bez tego typu obszarów chronionych,
- 2) korzyści wynikające z działalności prowadzonej przez pracowników parków narodowych i krajobrazowych,

¹ Jedna z gmin (Mosina) znajduje się częściowo w granicach PK, a częściowo – PN.

² W 2012 roku przeprowadzono badania ankietowe, dlatego też do analizy statystycznej użyto danych z tego samego roku.

3) utrudnienia, jakie dla mieszkańców i rozwoju gminy stanowią zakazy obowiązujące w obu typach parków,

4) ogólny wpływ (pozytywny lub negatywny), jaki obecność PK i PN ma na rozwój gminy.

W tabeli 1 przedstawiono odpowiedzi pracowników urzędów gmin dotyczące najważniejszych problemów społecznych zidentyfikowanych w poszczególnych gminach.

Tabela 1. Opinie pracowników gmin na temat problemów w zakresie infrastruktury społecznej gmin woj. wielkopolskiego

Problem w zakresie infrastruktury społecznej	Gminy z PK i (lub) PN (n = 20)		Gminy bez PK i PN (n = 49)	
	liczba odpowiedzi	odsetek	liczba odpowiedzi	odsetek
Brak miejsc pracy (wysoka stopa bezrobocia)	17	85%	27	55%
Ubóstwo (niskie dochody mieszkańców)	10	50%	17	34,7%
Brak specjalistycznych zakładów (poradni) opieki zdrowotnej (ZOZ)	6	30%	20	40,8%
Brak instytucji kulturalnych (np. bibliotek, świetlic)	0	0%	1	2%
Niski poziom lub brak organizacji impres masowych w gminie	2	10%	4	8,2%
Brak funkcjonujących organizacji pożytku publicznego	0	0%	7	14,3%
Niski poziom szkolnictwa dzieci i młodzieży	2	10%	2	4,1%

Źródło: opracowanie własne.

Spśród wymienionych, największym problemem jest brak miejsc pracy i ubóstwo mieszkańców. Te odpowiedzi wskazywali zarówno pracownicy gmin znajdujących się w granicach PK i PN, jak i pozostałych gmin. Warto jednak zauważyć, że problem bezrobocia zgłosili pracownicy 85% gmin, w których były PK i PN, oraz 55% badanych gmin znajdujących się poza granicami parków. Podobnie sytuacja kształtuje się w przypadku ubóstwa mieszkańców: problem ten zgłoszono w 50% gmin leżących w granicach PK i PN i tylko 34,7% gmin leżących poza granicami parków. Można więc uznać, iż w obu wypadkach problem jest znacznie poważniejszy dla tych gmin, na terenie których ustanowiono tego typu obszary chronione. Trzeci pod względem ważności problem: brak specjalistycznych ZOZ, zgłosili pracownicy 30% gmin leżących częściowo w granicach PK i PN oraz 40,8% pozostałych gmin. Należy jednak wziąć pod uwagę nie tylko lokalizację gminy, ale i jej charakter (gmina wiejska, miejsko-wiejska czy miejska). W tabeli 2 przedsta-

wiono analizę odpowiedzi dotyczących trzech głównych problemów społecznych z uwzględnieniem typów gmin.

Tabela 2. Wybrane problemy gmin w zakresie infrastruktury społecznej a charakter gminy

Gminy		Problemy w zakresie infrastruktury społecznej					
		brak miejsc pracy (bezrobocie)		ubóstwo (niskie dochody mieszkańców)		brak specjalistycznych zakładów opieki zdrowotnej	
		liczba odpowiedzi	odsetek	liczba odpowiedzi	odsetek	liczba odpowiedzi	odsetek
Miejskie	z PK i PN (n = 1)	1	100%	1	100%	0	0%
	bez PK i PN (n = 5)	3	60%	3	60%	2	40%
Wiejskie	z PK i PN (n = 11)	10	91%	7	63,4%	4	36,4%
	bez PK i PN (n = 26)	13	50%	8	30,8%	9	34,6%
Miejsko-wiejskie	z PK i PN (n = 8)	6	75%	2	25%	2	25%
	bez PK i PN (n = 18)	11	61%	6	33,3%	9	50%

Źródło: opracowanie własne.

Analizując odsetek udzielonych odpowiedzi z każdej grupy (podany w nawiasach), można dostrzec, iż brak miejsc pracy jest znacznie większym problemem w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich zlokalizowanych w granicach parków niż w analogicznych gminach bez tego typu obszarów chronionych. Podobnie jest w przypadku ubóstwa w gminach wiejskich, chociaż w gminach miejsko-wiejskich problem niskich dochodów i ubóstwa był zgłaszany znacznie częściej w gminach leżących poza obrębem PK i (lub) PN.

Pobudzenie ludzi do aktywności mogłoby nastąpić poprzez intensyfikację działalności organizacji pożytku publicznego. We wszystkich gminach stwierdzono, że organizacje związane z ekonomią społeczną działają [Waśniewska 2015].

W tabeli 3 przedstawiono kwestie związane z problemami gospodarczymi zgłaszanymi przez poszczególne gminy. Za największe problemy respondenci uznali słabą dostępność komunikacyjną, wysoką cenę rynkową działek, jak również niski poziom infrastruktury technicznej lub jej brak. Ten ostatni problem był szczególnie widoczny w gminach znajdujących się w granicach PK i PN.

Tabela 3. Opinie pracowników gmin na temat problemów w zakresie rozwoju gospodarczego gmin woj. wielkopolskiego

Problem w zakresie gospodarki	Gminy z PK i (lub) PN (n = 20)		Gminy bez PK i PN (n = 49)	
	liczba odpowiedzi	odsetek	liczba odpowiedzi	odsetek
Słaba dostępność komunikacyjna	8	40%	17	34,7%
Brak działek pod zabudowę usługową i przemysłową	3	15%	14	28,6%
Brak działek pod zabudowę mieszkaniową	0	0%	5	10,2%
Wysoka rynkowa cena działek	5	25%	15	30,6%
Niski poziom lub brak infrastruktury technicznej (wodociągi, kanalizacja, gazociągi itp.)	9	45%	6	12,2%
Brak możliwości pozyskania środków z UE	4	20%	6	12,2%

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci z gmin znajdujących się w granicach PK i PN ponadto zwrócili uwagę³ na wysoką bonitację gruntów i związane z tym koszty wyłączenia gruntów z uprawy rolnej, obecność wielu różnych form ochrony przyrody, które ograniczają możliwość gospodarczego wykorzystania tych terenów, oraz oddalenie od dużych ośrodków miejskich, centrów życia gospodarczego, kulturalnego czy społecznego.

Parki krajobrazowe i narodowe prowadzą liczne działania mające na celu ochronę przyrody parków, ale także wpływające na rozwój społeczno-gospodarczy gmin. Pracownicy gmin za najważniejsze uznali działania prowadzone przez pracowników PK w zakresie prowadzenia inwentaryzacji przyrodniczej (i następnie – udostępniania jej rezultatów np. do sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego, strategii rozwoju, raportów oceny oddziaływania na środowisko itp.), edukację skierowaną do dzieci, młodzieży i osób dorosłych, wyznaczanie i urządzanie ścieżek przyrodniczo-edukacyjnych, wytyczanie szlaków (tras) turystycznych różnego typu oraz prowadzenie innych działań skierowanych do turystów (np. oprowadzanie wycieczek) oraz działalność wydawniczą [Kruk 2014]. Natomiast w odniesieniu do parków narodowych za bardzo ważne lub ważne uznano działania z zakresu udostępniania danych niezbędnych do sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego, strategii rozwoju itp., opiniowanie lokalizacji inwestycji i innych przedsięwzięć gospodarczych, wyznaczanie i urządzanie szlaków i ścieżek turystycznych (czyli działania związane z poprawą atrakcyjności turystycznej regionu), a za dość ważną uznano edukację skierowaną do dzieci i młodzieży oraz działalność wydawniczą (w tym promującą walory parku i regionu).

³ To dodatkowe uwagi zgłaszane przez pojedyncze gminy.

Liczne zakazy i obostrzenia również wpływają na możliwości rozwoju gospodarczego terenów znajdujących się w granicach parków narodowych i krajobrazowych. W odniesieniu do parków narodowych pracownicy gmin woj. wielkopolskiego nie wymienili takich zakazów⁴. Za najistotniejsze zakazy w parkach krajobrazowych pracownicy gmin z Wielkopolski⁵ uznali zakazy dotyczące braku możliwości budowy (rozbudowy) zakładów przemysłowych na terenie PK (3 gminy), zabudowy mieszkaniowej (1 gmina) czy budowy w ogóle (4 gminy), utrudnień w prowadzeniu gospodarki rolnej (3 gminy) oraz problemy z przepływem informacji, brakiem ścisłych wytycznych i wydłużeniem czasu realizacji inwestycji związanym z koniecznością uzyskania oceny oddziaływania na środowisko (2 gminy) [Kruk 2014]. W tabeli 4 przedstawiono opinie pracowników gmin na temat wpływu parków narodowych i krajobrazowych na rozwój społeczno-gospodarczy gmin Wielkopolski.

Tabela 4. Opinie pracowników gmin na temat wpływu parków narodowych i krajobrazowych na rozwój społeczno-gospodarczy gmin woj. wielkopolskiego

Stwierdzenie	Liczba odpowiedzi		
	gminy z PK	gmina z PN	gmina z PK i PN
Park silnie ogranicza możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego gminy (silny efekt negatywny)	0	0	0
Park częściowo ogranicza możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego gminy (słaby efekt negatywny)	7	0	0
Park nie ma znaczącego wpływu na rozwój społeczno-gospodarczy gminy (efekt neutralny)	7	1	1
Park częściowo dodatnio wpływa na możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego gminy (słaby efekt pozytywny)	4	0	0
Park silnie dodatnio wpływa na możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego gminy (silny efekt pozytywny)	0	0	0

Źródło: opracowanie własne.

Porównując te wyniki badań z wynikami badań ankietowych przeprowadzonych w poprzednich latach w parkach krajobrazowych i narodowych, można dostrzec, iż pracownicy PK i PN mieli na ten problem podobnie ambiwalentne poglądy,

⁴ Warto jednak zauważyć, że na ankietę odpowiedzieli tylko pracownicy 2 gmin znajdujących się częściowo w granicach PN.

⁵ Odpowiedzi uzyskano tylko z 9 gmin, można przyjąć, że pracownicy pozostałych gmin nie uznali obowiązujących na terenach PK zakazów za uciążliwe.

choć przeważały opinie o negatywnym wpływie obecności PK i PN na gospodarkę lokalną [Kruk 2011a; 2011b].

4. Analiza wybranych danych statystycznych

Powszechną opinię o słabym negatywnym wpływie obecności obszarów chronionych na rozwój społeczno gospodarczy gmin można zweryfikować, analizując dane statystyczne dotyczące poziomu dochodów gmin czy stopy bezrobocia w gminach znajdujących się w obrębie parków narodowych i krajobrazowych lub też poza nimi.

W tabeli 5 przedstawiono dane dotyczące stopy bezrobocia i poziomu dochodów gmin wiejskich oraz miejsko-wiejskich województwa wielkopolskiego w 2012 roku (w złotych, na mieszkańca), z uwzględnieniem obecności parków krajobrazowych i narodowych (lub jej braku)⁶.

Tabela 5. Dochody budżetów gmin na mieszkańca oraz stopa bezrobocia w Wielkopolsce w 2012 roku – średnia wartość dochodów i odchylenie standardowe

Charakter gminy		Gminy zlokalizowane w granicach PK i (lub) PN	Gminy znajdujące się poza granicami PK i PN
Gminy wiejskie	dochody budżetów	średnia = 3252,3 odchylenie standardowe = 534,17 liczba gmin = 24	średnia = 3219,9 odchylenie standardowe = 671,12 liczba gmin = 93
	stopa bezrobocia	średnia = 7,6 odchylenie standardowe = 3,16 liczba gmin = 24	średnia = 7,4 odchylenie standardowe = 2,60 liczba gmin = 93
Gminy miejsko-wiejskie	dochody budżetów	średnia = 3074,5 odchylenie standardowe = 676,74 liczba gmin = 25	średnia = 2935,7 odchylenie standardowe = 347,29 liczba gmin = 65
	stopa bezrobocia	średnia = 7,2 odchylenie standardowe = 2,90 liczba gmin = 25	średnia = 7,7 odchylenie standardowe = 2,22 liczba gmin = 65

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Na podstawie danych GUS dokonano analizy zależności między dochodami budżetów gmin przypadającymi na mieszkańca a lokalizacją parków lub ich brakiem na obszarze gminy. Łącznie badaniem objęto 207 gmin. Rozpiętość dochodów wyniosła 4189,91 zł. Najniższe dochody odnotowane zostały w gminie miejsko-wiejskiej Śrem (2371,70 zł), gdzie na obszarze gminy funkcjonuje PK i PN. Najwyższe dochody odnotowano w gminie wiejskiej Przykona (6561,61 zł) – na jej obszarze nie występują parki.

Postawiono dwie hipotezy badawcze:

H0: dochody budżetu badanej gminy w przeliczeniu na mieszkańca nie zależą od lokalizacji PK lub PN na jej obszarze,

⁶ W tym roku przeprowadzono badanie ankietowe wśród pracowników gmin.

H1: dochody budżetu analizowanej gminy w przeliczeniu na mieszkańca zależą od lokalizacji PK lub PN na jej obszarze.

Następnie, wykorzystując test zgodności chi-kwadrat (Pearsona), dokonano obliczeń. Gminy zostały pogrupowane pod względem wysokości dochodów przypadających na jednego mieszkańca oraz podzielone z uwzględnieniem występowania lub nie na ich obszarze parków. Na tej podstawie otrzymano wartość statystyki chi-kwadrat = 22,6426 oraz 24 stopnie swobody. Punkt krytyczny dla poziomu istotności 0,01 wynosi 42,9798. Na podstawie dokonanego odczytu stwierdzono, że z prawdopodobieństwem 10% na wysokość dochodów w przeliczeniu na mieszkańca zamieszkującego dany obszar gminy ma wpływ lokalizacja obszaru chronionego.

Kolejną kwestią jest stopa bezrobocia ogółem zarejestrowana w gminach województwa wielkopolskiego. Ponownie wykonano analizę zgodności. W tym przypadku uwzględniono relację między wysokością stopy bezrobocia a lokalizacją PK i PN. Najwyższą stopę bezrobocia odnotowano w gminie wiejskiej Wapno: 14,2% – na obszarze gminy nie ma PK i PN. Najniższą natomiast stopę bezrobocia odnotowano w gminie wiejskiej Tarnowo Podgórne: 2,4%, na której obszarze również nie funkcjonują tego typu obszary chronione. Analizą objęto łącznie 207 gmin.

Postawiono dwie hipotezy badawcze:

H0: wysokość stopy bezrobocia nie zależy od lokalizacji PK i PN na obszarze gminy,

H1: wysokość stopy bezrobocia zależy od lokalizacji PK i PN na obszarze gminy.

W kolejnym etapie analizy dokonano podziału gmin z uwzględnieniem wysokości stopy bezrobocia i lokalizacji na ich obszarze terenów chronionych. W wyniku przeprowadzonej analizy otrzymano wartość statystyki testu chi-kwadrat = 18,5132, stopnie swobody = 12. Na tej podstawie można stwierdzić z prawdopodobieństwem 10%, że występuje zależność między lokalizacją PK i PN a wysokością stopy bezrobocia na obszarze analizowanych gmin (odczyt z tablic 26,2170): bezrobocie w gminach znajdujących się w granicach obu typów parków jest wyższe niż w pozostałych gminach województwa wielkopolskiego. Warto przy tym zwrócić uwagę na fakt, iż bezrobocie w Wielkopolsce wykazuje także zróżnicowanie przestrzenne: najwyższe jest w części wschodniej i północno-wschodniej województwa, najniższe: w Poznaniu i okolicach, w Kaliszu i gminach położonych na zachód od Poznania [*Statystyczne Vademecum Samorządowca...* 2014].

Analizą chi-kwadrat objęto również gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej z uwzględnieniem podziału na gminy z obszarami chronionymi i bez. Łącznie analizie poddano 207 gmin. Rozpiętość w liczbie udzielanej pomocy wyniosła 1442 gospodarstwa domowe. Najmniej gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej odnotowano w gminie wiejskiej Rozdrażew (48 gospodarstw domowych), a najwięcej w gminie miejsko-wiejskiej Jarocin (1490 gospodarstw domowych).

Postawiono dwie hipotezy badawcze:

H0: liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej nie zależy od lokalizacji PK i PN na obszarze gminy,

H1: liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej zależy od lokalizacji PK i PN na obszarze gminy.

W wyniku przeprowadzonej analizy za pomocą testu zgodności chi-kwadrat otrzymano wartość statystyki na poziomie 10,6031, przy 12 stopniach swobody. Z prawdopodobieństwem na poziomie 10% dokonano odczytu z tablic rozkładu chi-kwadrat, otrzymując wynik 24,7520. Należy stwierdzić, że obie analizowane cechy są od siebie zależne. Można przyjąć, że lokalizacja PK i PN ma wpływ na liczbę gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej.

5. Zakończenie

Analizując uzyskane wyniki, można stwierdzić, iż obecność takich obszarów chronionych, jak parki narodowe i krajobrazowe w województwie wielkopolskim ma wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy gmin znajdujących się w granicach parków. W tych gminach występuje (w porównaniu z gminami znajdującymi się poza granicami parków) wyższe bezrobocie. Większym problemem jest także ubóstwo (niskie dochody mieszkańców), co można również połączyć ze zwiększoną liczbą osób korzystających z pomocy społecznej oraz niższymi dochodami budżetu gminy przypadającymi na mieszkańca. Problem stanowi także gorsza dostępność komunikacyjna oraz niski poziom (lub brak) infrastruktury technicznej. Co interesujące, respondenci nie uważają jednak, aby obecność PK i PN miała silny negatywny wpływ na rozwój gminy: w odpowiedziach wskazywali najczęściej, iż tego typu obszary nie wpływają na rozwój gminy (9 odp.), mają słaby wpływ negatywny (7 odp.) lub słaby pozytywny (4 odp.). Można przypuszczać, iż brak rozwoju przemysłu na takich obszarach może być rekompensowany rozwojem turystyki. Jednak dane dotyczące dochodów gmin z turystyki zgromadzone w Banku Danych Lokalnych GUS są niekompletne, co uniemożliwia przeprowadzenie analizy.

Ze względu na niewielką próbę badawczą uzyskane wyniki nie mogą być traktowane jako reprezentatywne dla wszystkich gmin znajdujących się w obrębie PK i PN, natomiast mogą stanowić punkt wyjścia do dalszych badań.

Literatura

- Bołtromiuk A., 2003, *Ekonomiczne aspekty funkcjonowania obszarów chronionych*, Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Borys T., Fiedor B., 1999, *Ekorozwój jako zbiór cech*, [w:] *Wskaźniki ekorozwoju*, red. T. Borys, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok, s. 69-78.

- Elliott J.A., 2013, *An introduction to sustainable development*, Routledge, Taylor & Francis Group, London and New York.
- Kruk H., 2011a, *Działalność parków narodowych i krajobrazowych w zakresie rozwoju zrównoważonego – wyniki badań*, [w:] *Zrównoważony rozwój obszarów przyrodniczo cennych*, tom 1: *Planistyczne i implementacyjne aspekty rozwoju obszarów przyrodniczo cennych*, red. T. Poskrobko, WSE w Białymstoku, Białystok, s. 143-164.
- Kruk H., 2011b, *Działalność parków narodowych jako czynnik rozwoju lokalnego – wybrane aspekty*, [w:] *Gospodarka lokalna w teorii i praktyce*, red. R. Broń, A. Sztando, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 179, s. 71-80.
- Kruk H., 2014, *Działalność parków krajobrazowych w opinii pracowników gmin województwa wielkopolskiego – wyniki badań*, [w:] *Gospodarka regionalna i międzynarodowa*, Studia i Prace WNEiZ, nr 37, tom 3, s. 223-233.
- Mebratu D., 1998, *Sustainability and sustainable development: historical and conceptual review*, Environmental Impact Assessment Review, vol. 18, s. 493-520.
- Moles R., Foley W., Morrissey J., O'Regan B., 2008, *Practical appraisal of sustainable development – Methodologies for sustainability measurement at settlement level*, Environmental Impact Assessment Review, vol. 28, s. 144-165.
- Pawłowski A., Pawłowski L., 2008, *Zrównoważony rozwój we współczesnej cywilizacji. Część 1: Środowisko a zrównoważony rozwój*, Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development, vol. 3, no 1, s. 53-65.
- Report of the World Commission on Environment and Development "Our Common Future"*, United Nations, New York 1987.
- Rogall H., 2010, *Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Teoria i praktyka*, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań.
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody z późniejszymi zmianami, Dz.U. 2004 nr 92, poz. 880, tekst ujednolicony: isap.sejm.gov.pl (05.01.2015).
- Waśniewska A., 2015, *Wybrane społeczno-gospodarcze uwarunkowania rozwoju gmin w Polsce*, [w:] *Problemy współczesnej ekonomii*, Studia i Prace WNEiZ, nr 40, tom 1, s. 275-285.

Źródła internetowe

- Bank Danych Lokalnych GUS. <http://stat.gov.pl/bdl> (26.01.2015).
- <http://regionwielkopolska.pl/przyroda-i-jej-ochrona/ochrona-przyrody> (05.08.2014).
- Statystyczne Vademecum Samorządowca. Województwo Wielkopolskie*, 2014, Urząd Statystyczny w Poznaniu, Poznań, s. 3; <http://poznan.stat.gov.pl/statystyczne-vademecum-samorzadowca/> (03.01.2015).